

Val Miñor, o don da disparidade

VÍCTOR VIQUEIRA

Chamou Herodoto a Exipto o don do Nilo. Quen se empapou da sustancia do Val Miñor, analizadas a circunstancia e o avatar, poderá coincidir connosco, e aínda con matices, que a comarca está feita para atoparmos de todo: historia, gastronomía, paisaxe..., todo aquilo que contribúe a formar o acervo cultural dun pobo.

Se temos de seguir a Unamuno cando di que un non é de onde nace, senón de onde padece, aceptaremos que o Val Miñor é punto de referencia atractivo que non o salta o exquisito, o melindroso. Quen queira sol e quen queira a beleza da auga, da choiva en calquera estación e de súpeto, aquí os ten. E, daquela, decatámonos que o contraste non é deses que moven a desengano: O Miñor é así, e non é que o tomes ou o deixes; é que engaiola, porque ten maxia, encanto, non traspolables.

Canta a voz popular loas ao microclima, que non é conto: plásmase na variedade de cultivos, a miúdo exóticos. E do clima á oferta ampla das propostas non vai un paso. Unha historia que se adianta aos romanos... e que endexamais acabará de escribirse, porque sempre xorde o paisano que inventou algo estrañísimo e dalgunha utilidade ou o nauta que percorreu os cinco continentes e deixou a súa pegada aló por onde andou: mestizaxe cultural que chama; mestizaxe xenética, que cunde. Falan galego os cinco continentes.

É orgullo para Nigrán un arco visigótico que serve de portería de fútbol, de merendeiro e de picadeiro de droga. Laméntase esta triple realidade, de xeito sobranceiro, polo feito do balompé: non hai maneira de meter un gol polo ángulo. Nigrán, ao que algúns vehementes cualificaron de “Perla do Atlántico”, mírase nas súas galas: os seus espléndidos areais, o seu Templo Votivo do mar, o seu turismo de verán e de fin de semana, pero non pode substraerse á emoción desa variedade de mazá que aureolan de camoesa, variedade que, ponderada por moitos, quixeran facer única cos seus méritos.

Pero é que, amais por aquilo da semellanza xeográfica, hai quen pretende que Camoens, o autor de “Os Lusíadas”, é natural da parroquia de Camos. Claro que nisto tampouco diferimos moito do entorno, sobre a figura de Colón: o navegante descubridor tería o seu berce onde nos apeteza, en calquera lugar do litoral pontevedrés. Co mesmo fundamento, o que consolidan trinta libros grosos baseados uns noutros e con ese aproveitamento.

Por definición, Pedro Madruga tócalle a Gondomar, condal vila, rosquilleira e devota de San Bieito, que enterra un acueducto do século XVII e agocha outro desa idade, porque a historia avanza sen parar mentes no conservable a maior gloria da cultura, de tesouro patrimonial. Por suposto que pode espallar grande nova dos seus deliciosos “boleardos” e de ríos aínda troiteiros.

O caso é que o Miñor quedou sen xastres, mentres proliferan os bares coma se foran oficinas bancarias. Bares onde xa non se toman aqueles caldos da Terra, abandonada ao xustiprezo da autoestrada ou ao mellor poxador de Vigo ou de Ourense, senón “cubatas”, xa

arraigados no sentir popular. O dun pobo que, do mar, pasou á construción porque xa non hai tanto peixe nas augas oceánicas e porque o corpo acomódase alí onde máis lle senta.

Este Miñor tan noso, e que nos acaparan os de fóra, aínda mantén esa dimensión aceptable de lugar recolleito, de andar a pé e abraiarse co que se admira en monumentos, antigüidade e paisaxes. Pero tamén vai acumulando os peores vicios da cidade feita con présa, co cemento por diante e as inmobiliarias ás bridas do cabalo de Atila. Desde o alto, aínda se enxerga a divindade do mar, alá desde o monte. Pero desde a beira da praia xa non se ve o monte, que lle puxeron fachada de moito negocio, de moito interese.

A Baiona vena, de corasán e urina, os pensionistas, chegados nun autobús que busca aparcamento afastado; vena os domingueiros, sen remedio, desde o atasco habitual, e poden gozala os do lugar, cando se esgota o verán –en calquera momento–, marchan os turistas e todo volve ao seu sitio.

Baiona ten a peculiaridade das súas parroquias. Entre elas, Sabarís. Se o termo municipal censa a uns 10.000 habitantes, Sabarís, con a penas os seus 2.000, colleita case que de todo: 150 negocios, na súa maioría do ramo hostaleiro, pero con matices: dous tanatorios con discoteca case que equidistante, casino e mercadillo máis ca centenarios... E non falemos da ponte divisoria dos tres concellos (Gondomar, Nigrán, Baiona): esa ponte que teiman en dicir que é romana e que, ao sumo, sería románica, xa que tampouco románica.

O de Sabarís non é broma: dálle a hora o seu reloxo de igrexa, que marca a que procede do Instituto Atómico Horario de París, por radio, aínda que hai quen non o crea.

A singularidade de Sabarís chega ó extremo ou á clarividencia de posuír un templo parroquial de 1917 de estilo oxival-bizantino, segundo a placa de bronce colocada por disposición do concelleiro de Cultura. Como queira que as críticas por tal atrevemento rebotan, pensouse en demoler o templo ... para adaptalo ao estilo da placa e non sufrir a vergoña de turistas que se sorprenden e logo insultan por presumir desde aquí de xoia arquitectónica única en España.

A todo isto, Baiona, que a están enfaixando ata ver se lle rebenta o xustillo, mantén as súas constantes, porque quen tivo retivo: o de Colón, que xa está ben; o da movida, que é unha charanga; o do Plano de Excelencia Turística, que gasta e a inventar outra cousa; o do Club de Iates, que acude o Príncipe; o da Santa Casa, que dá doce repinicas por varón morto e trece por muller extinta... Dabondo, coas terrazas, os alugamentos polas nubes e un gancho indubidable a pesar de todo.

E máis: a romaría de San Cosme e San Damián, outrora tan frecuentada por portugueses en carro e señoras lusas forradas de ouro; as algas de A Cuncheira, as máis iodadas do mundo, segundo nos repiten os que oíron o mesmo; John Milton, que lle cantou ás murallas de Monte de Boi...

A Oia non a marxinan. Como as súas veciñas miñoranas, medra máis ca se desenvolve. Ten un mosteiro que alegra os sentidos e refresca episodios, a cabalo entre a historia e a lenda, sobre monxes artilleiros que lle disparaban descargas de canón aos navíos corsarios da S. M. británica. Ao cabo, invasores e defensores andaban ao mesmo: á pillaxe. Disque aló polo século XI houbo un cenobio en San Cosme, pobo próximo a Chan da Lagoa, do que os monxes guerreiros procederían.

Paga a pena o pobo actual, abandonado durante medio século e que a xente da cidade recupera facendo concesións ao anacronismo: respecto pola pedra, dunha parte; cemento e ladrillo con desvergonza pola outra. O resultado é de retrincos de beleza antiga, con corredoiras cheas de matogueiras e que conservan intacta a derradeira pegada do carro, e da desfeita de agora mesmo, porque o aluminio se impón e porque a comodidade arromba o tradicional, coma se estiveran rifadas, de balde.

Esa entrega, doada, á modernidade obsérvase en Sabarís, onde foi prometedora aquela etapa de descubrir a pedra das fachadas e a onde agora chega a moda de pintar a fachada de cor salmón para os convidados. Con máis siso actúan en Nigrán, onde as fachadas de primeira liña da estrada son de pedra e procuran o mesmo tratamento para o interior.

Baiona aparece como abafada, como ao galope dos cabalos da Groba, na súa expansión salvaxe, camiño de se desmandar; algo semellante lle ocorre a Nigrán, cidade dormitorio de Vigo e abocada ao turismo sen concesións. Aguanta o tipo Gondomar, aínda con marcado acento rural, e Oia, onde se perdeu o tempo, concello polo que non pasan os anos, no que nada se ten feito e se alimenta a impresión de que non haberá cambio de ritmo.

Diríase que a industria, o principal negocio do Miñor, fose o atasco de vehículos e que a parroquia de Sabarís fose concibida só como nó de estradas, como nun alustro a través da xaneliña do coche.

O Miñor é, xa case que era, lugar privilexiado de saudable e hixiénico andar a pé ao que estragan por calquera recuncho: con estradas feitas sen xeito, con esa edificación de manga por ombro, con esa riqueza mariña que fará de polbos, luras e cornicha practicantes de surf, camareiros de terraza e pescadores gañados para a trola e o cemento.

O mar é ben visto desde o Galiñeiro, desde A Groba, desde os montes de Oia, desde o balcón do Val. Onde amosa a súa mala fasquía é á beira do mar: trazaron unha segunda liña onde a xente só pode ver o ceo, se se asoma. Baixáronlle o pano diante para que o que haxa detrás sexa misterio. Trae conta botarse ao monte para non se perder o espectáculo do que aínda é, e que axiña será lembranza de vellos. Dos que vivan para referilo.

